

dossier Toerisme bij inheemse volken

Masai krijger

DE ALTERNATIEVE REISGIDS TOERISME BIJ INHEEMSE VOLKEN

Toerisme is anno 2000 de grootste industrie ter wereld met een enorm potentieel aan economische groei en werkgelegenheid. De Wereld Toerisme Organisatie heeft voorspeld dat in 2020 anderhalf miljard mensen jaarlijks het buitenland zullen bezoeken die samen gemiddeld vijf miljard dollar per dag zullen uitgeven.

Op internationaal niveau wordt toerisme gestimuleerd als dé manier voor veel ontwikkelingslanden om buitenlandse valuta binnen te halen en de economie te stimuleren. De toerismesector heeft dan ook steeds meer behoefte aan nieuwe gebieden die nog 'ontdekt' en 'ontwikkeld' kunnen worden. Omdat veel inheemse volken in de laatste ongerepte natuurgebieden leven, krijgen zij steeds meer te maken met toerisme. Helaas zijn de gevolgen voor hen in de praktijk meestal negatief, zoals landonteigening en exploitatie van hun cultuur. Toch wordt steeds meer naar duurzame toerisme-alternatieven gezocht om de negatieve effecten van toerisme te beperken en positieve effecten te versterken. Vaak zijn dit kleinschalige toerismeprojecten die de inheemse bevolking zelf opzet en coördineert.

Indianen en Aboriginals

Met inheemse volken worden volken bedoeld die al in gebieden woonden die later door andere volken zijn veroverd of gekoloniseerd. Inheemse volken hebben een zeer hechte relatie met het land waar zij al generaties lang wonen. Door de eeuwen heen zijn ze onderdrukt en is geprobeerd hun land af te nemen en hun cultuur te vernietigen. Denk hierbij aan de Indianenvolken in Noord-Amerika of de Aboriginals in Australië. Wereldwijd zijn er zo'n vijfduizend inheemse volken, waarvan vele al decennia lang strijden voor zelfbeschikking: voor het recht om hun leven in te richten zoals zij dat zelf willen. Dit blijkt een moeilijke strijd omdat zich in hun leefgebieden waardevolle grondstoffen bevinden, zoals mineralen, hardhout en olie. Bronnen waar in de geïndustrialiseerde wereld steeds meer vraag naar is.

Reizen is je recht

In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens staat dat een ieder de vrijheid heeft om in het binnen- en buitenland te reizen. In het westen beschouwen wij het als de normaalste zaak van de wereld dat wij overal naar toe kunnen gaan zonder dat ons een haarbreed in de weg wordt gelegd. Voor veel inheemse volken leidt de introductie van toerisme tot de schending van hun rechten. Vaak zonder toestemming wordt hun leefgebied ontwikkeld tot een toeristische attractie, wat een grote inbreuk op hun privacy betekent en voor het volk zelf de toegang beperkt tot hun land en bronnen.

Voor welke reis kies je?

Misschien ben je iemand die van strandvakantie houdt om lekker uit te rusten en te luieren. Of je

houdt juist van actieve vakanties, zoals wandelen in de Himalaya. Je realiseert je echter in eerste instantie niet wat je vakantiebestemming te maken heeft met de leefomstandigheden van de daar wonende inheemse volken.

Avontuurlijke vakanties

Ben je avontuurlijk, dan staatsport en ontdekken centraal. Een combinatie van een bungee-jump bij de Victoria watervallen van Zimbabwe met een bezoekje aan de Himba, een nomadische herdersstam in Namibië, kan een kick geven. De Victoria-watervallen is inmiddels een plek waar de natuur aan alle kanten voor veel dollars wordt uitgebuit. Voor de lokale bevolking is het leven daar nu te duur. En als er elke dag een groep toeristen een Himba-kraal binnenloopt, betekent dat een aanslag op de privacy van dit volk.

Natuurvakanties

Over de hele wereld komen steeds meer natuur- en wildparken: afgebakende gebieden waar natuuren dieren beschermd worden. Zo kun je bijvoorbeeld kiezen voor een safari in een wildpark in Kenia. Bij de oprichting van dergelijke parken worden de oorspronkelijke bewoners veelal uit het gebied verwijderd: zij zouden het natuurlijk evenwicht verstoren. Daarvoor in de plaats komt een constante stroom vna toeristen, zoals in het Amboseli park in Kenia. Daar is de vegetatie door alle toeristenvoertuigen platgereden en het dagritme van de dieren verstoord.

Cultuurvakanties

Als je geïnteresseerd bent in cultuur, kun je je hart ophalen in Midden- en Zuid Amerika, bijvoor-

beeld bij de piramides van de Maya en de Machu Picchu van de Inca. Deze monumenten zijn bouwwerken van volken waarvan gezegd wordt dat zij in een verleden leefden. Hun nakomelingen zijn echterspringlevend. Deze heilige plaatsen zijn door de hoge toegangsprijzen voor hen ontoegankelijk. Zij ontvangen bovendien geen deel van de inkomsten uit toerisme.

Strandvakanties

Veel toeristische complexen aan de kust van Afrika of in het Caribisch gebied zijn geprivatiseerde gebieden. Liggend in een strandstoel onder de warme zon, besef je niet dat de lokale vrouwen hun levensonderhoud zijn kwijtgeraakt omdat het hen verboden is krabben te rapen op de stranden die eens vrij toegankelijk waren. Voor de bouw van sport- en uitgangsfaciliteiten zijn leefgebieden opgeofferd. Het grote verbruik van water door hotelgasten leidt vaak tot een lokale waterschaarste.

Alternatieve vakanties

Je kunt kiezen voor een alternatieve reis. Bekende termen hiervoor zijn natuur-, eco-, etnisch-, avontuurlijk-, en verantwoord toerisme. Alternatief toerisme is ontwikkeld om aan de vraag tegemoet te komen van mensen die nieuwe ervaringen zoeken in afgelegen plaatsen en dat op een verantwoorde manier willen doen; Ecologisch toerisme hoort te leiden tot de bescherming van de natuur en zou ten goede moeten komen aan de lokale bevolking. Duurzaam toerisme gaat nog een stap verder: toerisme mag alleen ontwikkeld worden zolang de economische, sociale, culturele en ecologische bronnen niet uitgeput raken. Reizen met een alterna-

tief etiket verkopen erg goed, de kwaliteit van deze reizen is in de praktijk echter wisselend.

Cultuur en gebruiken

Tijdens je vakantie wil je andere culturen zien en ervaren. Om werkelijk begrip te krijgen van een andere samenleving en zeker van inheemse volken, is een investering in tijd noodzakelijk. Daarnaast is aanpassing aan en respect voor de inheemse cultuur vereist. Belangrijk is het om geen oordeel te vellen over de andere levenswijze, ook al komt deze vreemd en exotisch op je over. Lokale gebruiken kunnen tevens consequente hebben op het gebied van kleding, gedragscodes en eventuele regels betreffende fotografie en film.

Accommodatie

Boek je een georganiseerde reis naar een vaste plek, dan kom je meestal terecht in een modern hotelcomplex met voorzieningen zoals airconditioning en een zwembad. Door in internationale hotels te verblijven, vloeit het grootste deel van het geld terug naar bedrijven in het westen. Of naar de nationale autoriteiten die grootschalig geïnvesteerd hebben in de ontwikkeling van het vakantiegebied. Je kunt ook kiezen voor logies in lokale accommodatie zoals kleinere hotels, pensions of wellicht campings. Door hier te verblijven stimuleer je de lokale economie en komt het geld terecht bij de bevolking zelf.

Maaltijden

Een vreemd land heeft onbekende gerechten. Je kunt dit als deel van de culturele ervaring zien. Als je inheemse volken bezoekt, verwacht dan geen westerse gerechten of

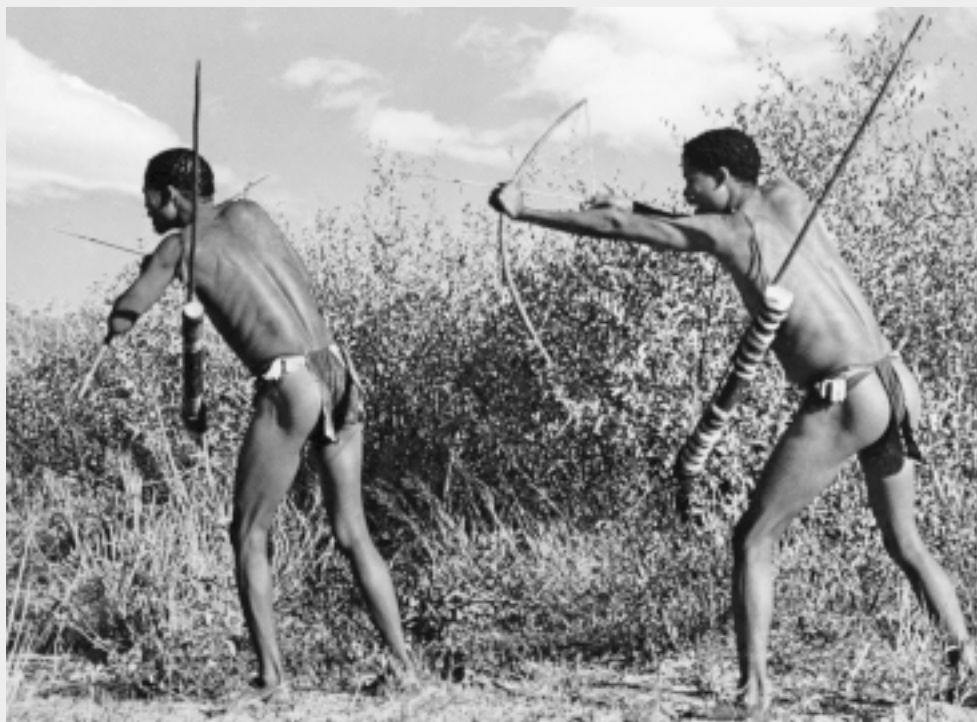
producten. Door naar je eigen biermerk of bekend voedsel te vragen, stimuleer je de import van westerse producten. Dat heeft tot gevolg dat de lokale producten verdrongen worden van de markt en de prijzen stijgen.

ALASKA

Als je een andere manier van reizen wilt ervaren, kun je kiezen voor een cruise. Je kunt heerlijk uitrusten op het dek aan de rand van een zwembad of actief meedoen aan een van de vele activiteiten aan boord. Intussen glijdt er een wereld aan je voorbij. Je vaart langs de kusten van Alaska, waar de gletsjers en baaien je zullen imponeren. Met een beetje geluk zie je walvissen.

Min-punt Alaska : jagers en golven

Het maken van cruises wint elk jaar aan populariteit. De kust van Alaska is een geliefde bestemming, vooral vanwege de ongerepte natuur. Hier wonen verschillende inheemse volken, waaronder de Tlingit. Tussen het toenemende aantal cruise-maatschappijen is inmiddels veel concurrentie. Om de kosten te drukken, dumpen steeds meer cruiseschepen hun afvalwater illegaal in zee. Raymond Sensmeier, Tlingit vertelt : "Onze jagers moeten maken dat ze weggomen als een cruiseschip de baai binnenvaart. Het risico bestaat dat ze vermalen worden tussen de ijschotsen door de hoge golven die de schepen veroorzaken. Het dumpen van afval vervuult de zee en de kusten. De maatschappij Royal Caribbean Cruise Lines moet nu 18 miljoen dollar betalen voor illegale afvaldumping."

Pasgeboren zeehondjes

Daarnaast veroorzaakt de herrie en de deining van de cruiseschepen stress bij pasgeboren zeehondjes. De zeehondjes springen van hun ijschotsen af en verdrinken. "Wij zijn afhankelijk van de zeehonden voor onze overleving" aldus Sensmeier. "Sinds de komst van de cruiseschepen is het aantal zeehonden drastisch gedaald. Als de zeehonden uitsterven, sterven onze ceremonies ook uit en dat betekent het einde van onszelf als Tlingit. De Alaska Native Brotherhood en -Sisterhood hebben nu een resolutie aangenomen die onze baaien, de zeehonden en al het leven moet beschermen."

CANADA

Plus-punt Canada : tipi's in de bossen

In het Canadese Riding Mountain National Park kun je ongeveer 250 kilometer ten noordwesten van Winnipeg een succesvol inheems toerismeproject bezoeken. Het Anishinabe dorp, Shawenewanape Kipichewin geheten, is een tipi-kampement opgezet door zes gemeenschappen. Bezoekers mogen deelnemen aan

traditionele activiteiten en spirituele ceremonies. Toerisme heeft hier niet alleen geleid tot een toename in werkgelegenheid maar tevens tot de herwaardering van de inheemse cultuur door jongeren. Zij beseffen door het bezoek van buitenlandse toeristen dat er belangstelling is voor hun inheemse tradities. Een positieve ontwikkeling gezien de vele sociale problemen die de Indiaanse gemeenschappen teisteren, zoals alcoholisme en een hoog aantal zelfmoorden.

ECUADOR

Het kleinste Andes land gesitueerd op de evenaar heeft veel te bieden : tropisch regenwoud, besneeuwde Andes-toppen maar ook warme zandstranden. Je kunt genieten van prachtig groene valleien, desolate hoogvlakten, koloniale steden en de overblijfselen van de Inca-cultuur. Dit is de broedplaats van reuzenschildpadden, pinguïns en leguanen. Tevens kun je in contact komen met Indianenvolken, de bewoners van het Amazone-regenwoud en de hoogvlakten. Zij leven nog zoals hun voorouders dat eeuwen geleden al deden.

Min punt Ecuador : oliemaatschappijen

In toerismebrochures wordt het leven van Indianen vaak sterk geromantiseerd. Terwijl zij afgebeeld worden als primitieve, 'in het stenen tijdperk levende' volken, vechten veel inheemse gemeenschappen in de Amazone al jaren een bittere strijd tegen de overname van hun land door oliemaatschappijen. Daarnaast zien commerciële toerismebedrijven de inheemse culturen steeds meer als een lucratieve attractie. Excursies worden georganiseerd naar inheemse dorpen zonder dat de bewoners daarin betrokken worden. Er zijn echter ook inheemse dorpen die inmiddels zelf initiatief genomen hebben in toerisme en die hiervan profijt hebben.

Plus punt Ecuador : jagen met Quichua

De Quichua-indianen uit het Napo-laagland in de Amazone stonden eerst afwijzend tegenover toerisme. Zij werden al jaren geconfronteerd met groepen toeristen die zonder toestemming hun dorpen bezochten. Door de terugval van de maïs-prijs en de toenemende druk van de oliemaatschappijen op hun land besloten zij door middel van een eigen toerismeproject een aanvullend inkomen te vergaren. Inmiddels zijn de Quichua officieel tour-operator en hun eco-toerisme is een succes. Het biedt toeristen de gelegenheid om begrip te krijgen van het inheemse leven in de Amazone. Er is een intercultureel programma waarbij je kunt wandelen en jagen in het regenwoud onder leiding van een Quichua gids. Je eet traditionele maaltijden en slaapt in eenvoudige bamboehutten. Je leert vallen maken en met een blaaspijp te schieten.

Culturele uitwisseling

Daarnaast krijg je voorlichting over de gebruiken, normen en waarden van de Quichua zodat duidelijk is wat wel en niet acceptabel gedrag is. Tijdens de culturele presentatie waarbij de Quichua traditionele dansen opvoeren presenteert de bezoeker ook een dans. Zo is er sprake van culturele uitwisseling. Nu zeggen de Quichua: "We vinden toerisme slecht, maar het is alleen slecht als alle inkomsten naar anderen gaan". De inkomsten worden geïnvesteerd in projecten die ten goede komen aan de gemeenschap, zoals gezondheidszorg en de aankoop van kano's. Tevens wordt geld aangewend om de afbakening van hun leefgebied te financieren en zo vernietiging hiervan door de olie-industrie tegengaan. De Quichua zien het toerisme als een extra inkomen: "Wij willen niet afhankelijk zijn van toerisme, wij zien het eerder als een aanvullende activiteit. Vissen en jagen blijft onze manier van leven". Andere inheemse gemeenschappen volgden inmiddels het positieve voorbeeld van de Quichua.

ZUIDELIJK AFRIKA

Zuidelijk Afrika is bekend om de vele wildparken en de spectaculaire natuur. Je kunt de wereldberoemde Victoria watervallen in Zimbabwe zien en daarna de rivier de Zambezi afraften. De rode zandduinen van Namibië beklim je terwijl de gemsbokken om je heen lopen en in de Okavango-delta in Botswana vaar je met een uitgeholde boomstam tussen de nijlpaarden door in de wildernis. Oeroude rotstekeningen van de Bushmen onthullen de cultuur van de eerste bewoners van zuidelijk Afrika. In het noorden van Namibië kom je tenslotte in aanraking met het nomadenvolk de Himba.

Min punt Botswana : Pijl en boog

Je ziet Bushmen of San vaak afgebeeld in toeristische brochures, met pijl en boog in de hand en gehuld in dierenvellen, door de inwoners van Zuidelijk Afrika de 'wild ones' genoemd. De Khwe zijn San die sinds mensenheugenis in de Kalahari woestijn leven als jagers en verzamelaars. In de zestiger jaren werd de woestijn tot wildreservaat verklaard door de Botswanaanse regering, om het aanwezige wild te beschermen en de Khwe een stuk land te verstrekken. Er leefden toen 1000 Khwe in het gebied. In 1998 is een deel van de Khwe gemeenschap gedwongen verplaatst naar een plek net buiten het park. De mogelijkheden tot jacht zijn beperkt en er zijn weinig vruchten te vinden in de omgeving. De motivatie van de autoriteiten was dat de natuur moet beschermd worden en het toerisme bevorderd. Daarnaast moesten de Khwe gered worden van de 'beestachtige omstandigheden' waaronder zij leven. Dit stond haaks op het Botswanaanse beleid om wildparken door de lokale bevolking te laten leiden. De Khwe zijn tenslotte degenen met de meeste kennis van het wild en de omgeving. Daarnaast willen zij niet gered worden van het leven op hun voorouderlijk land, zoals een Khwe man verwoordt: "Het leger dreigt ons te vermoorden en het water af te sluiten, maar ik verlaat het land van mijn voorouders niet, het land waar mijn ziel en geesten zijn. Gugama, de schepper, heeft ons op de wereld gezet. Hij schiep ook de dieren die wij mogen eten. Dus waarom zijn de wilde dieren belangrijker dan de mensen? Wij dansen als we een goede jacht hebben gehad, als het regent en als we blij zijn. Nu kunnen we niets omdat de dreiging van verwijdering er is".

Himba dorpen worden iedere dag bezocht door horden toeristen. Het gemeenschapsleven en de privacy worden danig verstoord. Himba dorpen worden iedere dag bezocht door horden toeristen. Het gemeenschapsleven en de privacy worden danig verstoord.

Min punt Namibië : Himba-nomaden bij Epupa

Je kunt de Himba bezoeken in het droge noorden van Namibië, Kaokeland geheten. In deze ruige halfwoestijn leeft het nomadische herdersvolk rond de Kunene-rivier met de prachtige Epupa-watervallen, die de natuurlijke grens bepaalt met Angola. De Himba worden in hun voortbestaan bedreigd door de Namibische regering die hier een dam wil bouwen. De 9000 Himba zullen dan verdwijnen: "En dat zal tijd worden" aldus uitspraken van de regering, "want ze moeten zich maar eens aankleden en een baan gaan zoeken". Kaokeveld is geopend voor toerisme en het aantal terreinwagens dat de regio binnenrijdt, neemt in snel tempo toe. Toeristen bezoeken willekeurig Himba-kralen om foto's te nemen van dit 'primitieve volk' voor het verdwenen is. Zij zien de Himba als een arm volk, omdat de nomaden zich kleden in geitenvellen. Dit beeld is echter niet correct, de Himba zijn rijke en trotse veehouders. Omgekeerd hebben de Himba het idee dat

toeristen niets anders doen dan rijden en fotograferen. Een lokale Himba-vrouw zegt hierover: "de toeristen schieten als pijlen van een boog door het landschap. Ik begrijp niet wat ze hier komen doen. Ik denk dat ze veel geld verdienen met hun foto's. Waarom zouden ze anders die foto's maken?" Het land rond de watervallen, de bron voor het Himba-vee in tijden van droogte, is in beslag genomen door campings. Vlakbij is een sloppenwijk ontstaan met Himba die leven van het verkopen van souvenirs aan toeristen. Inmiddels zijn er hekken om de campings opgetrokken om de privacy van de toeristen te garanderen. De nieuwsgierige Himba blijken toeristen teveel tot last te zijn.

Pluspunt Namibië : Heilig vuur in Puros

De Himba in Puros, ten zuiden van de Epupa-watervallen zijn een duurzaam project gestart met een organisatie voor natuurbescherming. De Himba beschermen het aanwezige wild tegen stropers. Aangevoerd worden wildwachters ontvangen hiervoor een klein salaris, voedsel of andere zaken terwijl ze nog steeds hun kudde kunnen hielden. Het stropen is afgenomen en de aantallen neushoorns, olifanten en antilopen zijn inmiddels gestegen. Voor bezoekers zijn gedragsregels ontwikkeld op het gebied van fotografie, kleding, en heilige plaatsen. Toeristen wordt bijvoorbeeld verteld wat het 'heilige vuur' is en waar het brandt in de kraal om zo te vermijden dat zij over de onzichtbare spirituele lijnen lopen.

FILIPPIJNEN

De Filippijnse archipel, met meer dan zeventienduizend eilanden, wordt maar weinig bezocht door toeristen. Geheel ten onrechte want het

land is rijk aan natuurschoon en het Filippijnse volk bestaat uit een bont scala van volken. Natuurlijk bezoek je de wereldberoemde rijstterrassen van Ifugao, aanwezig op het eiland Luzon waar ook de hoofdstad Manilla ligt. De terrassen zijn een technisch en architectonisch meesterstuk van 2000 jaar oud, aangelegd met de blote hand en eenvoudige werktuigen.

Minpunt Filippijnen : beroemde rijstterrassen

Cultuur- en natuurtoerisme wordt door de Filippijnse regering grotteschalig gepromoot, zoals in Ifugao, in het noorden van de Filippijnen. Deze regio is wereldberoemd om de Banaue-rijstterrassen, een door de Unesco erkend cultureel erfgoed. Jennelyn Nanglihan, Tuwali, is opgegroeid in de regio: "De regering heeft de binnengehaalde internationale fondsen gebruikt om de toeristische interessante terrassen te restaureren. Geen geld is geïnvesteerd in de terrassen waarvan de lokale bevolking afhankelijk is, landbouw is blijkbaar niet belangrijk voor de regering". Voor de toeristen zijn speciale uitzichtpunten gebouwd. De tinnen daken van de lokale huizen zijn geverfd omdat de schittering ervan hinderlijk was bij het fotograferen.

Houtsnijwerk

Veel inheemse bewoners moeten hun terrassen verkopen omdat zij geen geld hebben voor de restauratie van de irrigatiesystemen. Daarnaast noodzaakt de geringe rijststopbrengst van de afgelopen jaren velen tot bijverdienen met zelfgemaakt houtsnijwerk. Nanglihan: "Inheemse families zijn vaak dagen bezig met de beeldjes. Deze worden voor lage prijzen opgekocht door handelaars. Het is nauwelijks genoeg om van te

leven. Met grove winst worden ze uiteindelijk verkocht in de hotels in de grote steden. Door de groot-schalige handel in houtsnijwerken vindt bovendien ontbossing plaats". Nanglihan is van mening dat het huidige toerismebeleid puur commercieel is : "De aangelegde infrastructuur is uitsluitend gericht op het toerisme. Daarnaast verdwijnt veel geld in de zakken van aannemers en politici." Volgens haar is duurzame ontwikkeling alleen mogelijk als de rechten van inheemse volken op hun land en cultuur erkend worden : "De inheemse bevolking moet betrokken worden bij het toeristisch beleid en niet het slachtoffer ervan worden."

NEPAL

Nepal is volgens de cijfers een van de armste landen ter wereld. Toch kun je je geen land voorstellen dat zo divers is als Nepal. Hoog in de

besneeuwde bergen vind je mensen met een boeddhistische cultuur, terwijl in de lagere valleien het hindoeïsme met zijn prachtige eeuwenoude tempels de sfeer bepaalt. Ook de natuur is prachtig en gevarieerd : vanuit het tropische regenwoud in de lage Terai heb je uitzicht op de hoogste bergtoppen ter wereld.

Minpunt Nepal

Nepal is beroemd om de trektochten die je in de bergen kunt maken. Het lijkt op het eerste gezicht een ecologisch verantwoorde activiteit, de realiteit is echter dat de hoeveelheid toeristen die dat doen, de laatste jaren enorm is toegenomen. Vervuiling is een van de gevolgen : sommige routes hebben bijnamen als de 'coca-cola route' en de 'wc-papier route'. Basantha Thapa werkt als berggids en verbaast zich vaak over het gedrag van westerse toeristen : "De wandelaars laten veel afval achter en denken niet na hoe dat weer naar

beneden komt. Dat is ingewikkeld en erg duur. Vorig jaar zijn er 56.000 lege flessen uit het Sugamata National Park waar de Mount Everest ligt naar beneden gebracht ! De overheid heeft nu regels afgegeven voor toeristen om het afval mee terug te nemen, maar er is niemand om dat te controleren."

Hydro-electrische dam

Daarnaast is ontbossing een groot probleem, omdat men nog steeds op hout kookt. "Het meenemen van gas of kerosine is zwaar als je naar boven loopt. Er zouden dus alternatieve energiebronnen gevonden moeten worden" aldus Basantha. Ook signaleert hij de invloed van de westerse waarden op de inheemse volken : "Het dorpje Namchibisjov was een klein traditioneel dorp met voornamelijk Sherpa's. Inmiddels heeft het dorp 24 uur per dag electriciteit dankzij een hydro-elektrische dam. De eetgewoonten, de kleding en het leven van de bewoners zijn

Heilige plaatsen worden gebanaliseerd als toeristische kijkplaatjes : hier Uluru van de Mutitjulu gAboriginal gemeenschap of Ayers Rock voor de toeristen.
(foto : Nick Hannes)

compleet veranderd. At men vroeger tjampa ; een soort van bloem, nu eet men rijst die niet groeit in de bergen." Volgens Basantha is een middenweg mogelijk : "Je hoeft niet alles te vallen voor toerisme, zeker niet je cultuur, taal, tradities en land."

Pluspunt NEPAL **Oorspronkelijke bewoners**

Het toerisme is in Nepal een belangrijke reden voor de lokale bevolking om de natuur te beschermen, zoals in het Royal National Park in Chitwan. Een deel van de entreegelden gaat naar ontwikkelingsprojecten voor gemeenschappen in de bufferzone van het park. Toch is de inheemse bevolking er met de grote stroom toeristen niet echt op vooruit gegaan, omdat het meestal slimme zakenlieden van buiten het gebied zijn geweest die lokale hottelletjes en restaurants hebben opgezet. Daar probeert SNV met een ontwikkelingsproject in toerisme iets aan te doen. Niet ver van het Chitwan park liggen de uitlopers van de Himalaya. Een tocht vanaf

de vlakte naar de eerste bergen is prachtig, maar het wordt nog mooier als de je kans hebt kennis te maken met de oorspronkelijke bewoners van de eerste heuvels. Dat zijn de Praja, een volk dat traditioneel in groepjes door de wouden trok, maar nu in kleine dorpen woont.

Gebakken vleermuis

Je kunt een trektocht maken dwars door het gebied waar de Praja leven. In het gebied zijn heldere beekjes met watervallen, waar je een frisse duik kunt nemen. Ook bezoek je Praja-dorpen onder leiding van een inheemse gids. De bewoners vertellen je over hun traditionele leefstijl. Een inheemse maaltijd behoort tevens tot de mogelijkheden, samengesteld uit verschillende knollen, yammen en honing. In het juiste seizoen kun je gebakken vleermuis proberen. 's Avonds kun je bijeen lokaal drankje (gerstebier of jenever) genieten van de rust in het dorp. Of wellicht luisteren naar de liefdesgedichten van de Praja. Zij hebben de traditie om hun partner te selecteren op

hun zangkunsten. Je zult in de dorpen echter geen restaurants met elektrisch licht en coca-cola aantreffen. Er worden alleen lokaal geproduceerde producten verkocht.

Ontwikkelingsfonds

Het SNV-ontwikkelingsprogramma organiseert de Praja-dorpen om activiteiten zoals verbetering van landbouwmethoden en bosbeheer in eigen hand te nemen. Tijdens groepsdiscussies is besproken wat de Praja van toeristen verwachten. De toerisme activiteiten worden door de verschillende Praja groepen zelf uitgevoerd. Het verdiende geld wordt in het ontwikkelingsfonds van het bezochte dorp gestort. De lokale groepen zorgen ervoor dat het geld op een nuttige manier besteed wordt en dat alle huishoudens er op vooruit gaan. Bovendien is het programma zo opgezet dat individuele dorpen maar een paar keer per jaar bezoek krijgen. Zo raken de dorpen niet overladen met toeristen en kunnen veel dorpen profiteren..

Toerisme : een vloek voor inheemsen of een alternatief inkomen ?

Toerisme bij inheemse volken:
soms gewelddadige botsing
tussen twee culturen

DE NEDERLANDSE ONTWIKKELINGSORGANISATIE SNV

SNV versterkt lokale overheden en particuliere organisaties in ontwikkelingslanden met als doel gezamenlijk een bijdrage te leveren aan structurele vermindering van armoede in de rurale gebieden. Daarvoor zet zij vakbekwame mensen in, die verantwoordelijk zijn voor het gezamenlijk uitwisselen van kennis, vaardigheden en technologie. SNV is met 26 kantoren actief in 28 landen in Afrika, Latijns Amerika, Azië en Europa. In het werk van SNV nemen economische activiteiten van lokale groepen een belangrijke plaats in. Hoeronder valt ook toerisme, een snel opkomende economische sector in de ontwikkelingslanden. Door haar aanwezigheid ter plaatse is SNV in staat om gebieden met een potentieel voor toerisme te identificeren. De hechte samenwerking met lokale mensen en organisaties biedt een goed uitgangspunt voor de ontwikkeling van toerisme. Geen grootschalig en luxe massatoerisme, maar kleinschalig en duurzaam toerisme waarin de lokale bevolking optimaal participeert en profiteert. De mensen geven zelf vorm aan de ideeën, voeren de plannen uit en krijgen er extra inkomen, waardigheid en blik over de lokale horizon voor terug.

SNV ondersteunt deze vorm van ontwikkeling door middel van onderzoek, training, marketing, kennisoverdracht en financiering. De afgelopen jaren zijn lokale toerisme programma's opgestart in Tanzania, Botswana en Nepal, in andere landen wordt hiervoor oriënterend onderzoek gedaan. Inheemse volken vormen een belangrijke doelgroep in toerismeprogramma's, zoals de Maasai in Noord-Tanzania, de Bushmen in Botswana en de Praja in Nepal.

HET NEDERLANDS CENRUM VOOR INHEEMSE VOLKEN (NCIV)

Bovenstaande teksten zijn uittreksels uit de brochure van onze Nederlandse zusterorganisatie het, NCIV. Het NCIV is net als KWIA een onafhankelijke mensenrechtenorganisatie die opkomt voor de erkenning van de rechten van inheemse volken. Naast steun aan inheemse vertegenwoordigers om naar de Verenigde Naties te gaan, ondersteuning van inheemse organisaties bij het zoeken naar financiering voor conferenties en andere projecten, nationale en Europese begeleiding van inheemse delegaties, media- en politieke campagnes voor de verbetering van de positie van inheemse volken, netwerking en rechtstreekse contacten organiseert het NCIV een scala aan voorlichtingsactiviteiten om het Nederlandse publiek te informeren over inheemse volken. Van een openbare hoorzitting over het stelen van cultureel en intellectueel erfgoed tot het organiseren van briefschrijfacties en het uitbrengen van het tijdschrift INDIGO.

Om in te spelen op de ontwikkelingen in de toerismebranche is op 9 december 1999 het debat "Going Native" georganiseerd. Afgevaardigden van inheemse volken gingen in discussie met deskundigen uit de reis- en ontwikkelingsbranche. Daarnaast werden een folder en deze brochure uitgegeven. Het NCIV zal in de toekomst net als KWIA aandacht blijven besteden aan het onderwerp toerisme en inheemse volken.

De brochure "De Alternatieve reisgids. Toerisme bij inheemse volken" uitgegeven door het NCIV is op het KWIA secretariaat verkrijgbaar.

"HET REGENWOUD VERDEDIGEN"

ECO-TOERISME IN ECUADOR

Dit is de titel van een nieuw boek over ecotoerisme bij inheemse gemeenschappen in het Amazoneoerwoud van Ecuador. Het geeft een overzicht van de ontwikkelingen van het ecotoerisme in de Oriente-regio van Ecuador en legt uit hoe toeristen kunnen reizen en tegelijkertijd inheemse gemeenschappen en hun leefwijze kunnen leren kennen zonder schade te berokkenen aan diens culturele identiteit te doen. Een praktische reisgids voor iedereen die van plan is om op duurzame manier interculturele uitwisseling met inheemsen te plegen.

De Oriente van Ecuador is een erkend inheems territorium in het Amazoneregenwoud. De laatste dertig jaar heeft dit gebied nochtans vele veranderingen gezien: van de constructie van wegen en olieontginning tot landbouw-nederzettingen, houtkap en toerisme dat niet door inheemsen gecontroleerd werd. Al sinds de jaren 60 kent deze regio rugzak- en ecotoeristen, en in de jaren 90 maakte de Oriente zelfs een sterke stijging van ecotoerisme mee. "Ecotoerisme" is omzichtig te hanteren begrip. Het lijkt een positief concept, maar veel te vaak verbergen zich gedachteloze of zelfs verwoestende praktijken achter de naam. Vooral onderhouden vele ecotoeristische projecten meer dan twijfelachtige relaties met de lokale inheemse bevolking: inheemsen werken in onderbetaalde, niet gekwalificeerde jobs en hebben geen toegang tot vorming; inheemse nederzettingen worden op een opdringerige manier bezocht, al te vaak zonder adequate compensatie. Voor de inheemsen zijn toeristenbezoeken en de daarmee verbonden inkomsten in deze omstandigheden onvoorspelbaar, hun handwerk en kunsten worden onderschat.

Op basis van deze opmerkingen ontwikkelde zich in de jaren 90 een op de lokale gemeenschappen gebaseerd ecotoerisme. Hier zijn het de inheemsen zelf – organisaties, dorpen, individuen of families

- die bepalen wie, wanneer en hoe op bezoek mag komen en of en met welke niet-inheemse organisaties en ondernemingen ze willen zaken doen. Op deze manier blijven de inheemsen de controle over hun land en hun leefwijze behouden, een garantie voor duurzaam milieubeheer en cultureel overleven. Voor hen is ecotoerisme het beste - duurzame - alternatief voor het uitbuiten van hun natuurlijke hulpbronnen of het onderbetaald werken voor olie- en houtmaatschappijen.

Vandaag is de Oriente van Ecuador de grootste regio in de tropen met ecotoerisme onder inheemse controle. Omdat de inheemse beweging van Oriente toonaangevend in het Ecuadoriaans en regionaal inheems beleid is, dienen de voorgestelde

38 ecotoerismeprojecten als waardevol voorbeeld voor andere volken. De betrokkene volken zijn de Siecoya, Shuar, Achuar, Huaorani, Cofan, Siona, Záparo en laagland Quichua die georganiseerd zijn in de koepel CONFENIAE (Confederación de Nacionalidades Indígenas de la Amazonía Ecuatoriana). CONFENIAE maakt wederom deel uit van CONAIE, de nationale inheemse organisatie van Ecuador, en COICA, de regionale organisatie van inheemsen in het Amazonebekken, een koepel-organisatie van inheemse structuren uit negen landen van het Amazonewoud..

De duurzame toerist vindt moeilijk zijn weg tussen alle aanbiedingen die zich als eco-toerisme voordoen. Welke zijn in het profijt van de grote touroperators en welke respecteren de behoeften van het land en de rechten van de inheemse bewoners? Dit boek biedt contactadressen met 38 ecotoeristische projecten die door inheemsen gecontroleerd worden. Deze projecten leveren inkomsten en andere voordelen voor de inheemse gemeenschappen op die op zoek zijn naar beperkte, maar bestendige bezoekerstromingen om hun culturele eigenheid te kunnen bewaren. De doelstelling voor beiden, inheemsen en reizigers, is een constructieve, wederzijdse uitwisseling tussen reiziger en gast-gemeenschap in tegenstelling tot uitbuitende verhoudingen die de inheemse gemeenschappen vernederen en voor de toerist een twijfelachtige waarde opleveren. Toeristen die graag op de goedkoopste manier de mooiste foto's, avontuurlijke verhalen en souvenirs van hun reis zouden willen meebrengen worden onmiddellijk ontmoedigd: aan die behoeften kunnen en willen de inheemsen hier niet voldoen.

Rolf Wesche, Andy Drumm: "Defending Our Rainforest. A Guide to Community-Based Ecotourism in the Ecuadorian Amazon." Verkrijgbaar op het KWIA secretariaat voor 350 fr.

BIJ DE QUICHUA- INDIANEN VAN HET ECUADORAANSE AMAZONEWOUDE

Deze diareeks is een kennismaking met de veelzijdige pracht van Ecuador (hoge bergen en besneeuwde vulkanen, exotische kusten, kleurrijke Indianenmarkten, koloniale steden, tropische wouden, etc.), en vooral met de cultuur en strijd van de Quichua-Indianen van het Amazonewoud.

Ze werd samengesteld door Walter Vermander die verschillende malen Ecuador bezocht en voor langere tijd in het Amazonewoud verbleef.

De diareeks duurt ongeveer 2 uur, met tijd voor vragen inbegrepen. Afhankelijk van de interesse van de aanwezigen kan dit langer uitlopen. Ze is geschikt voor een publiek vanaf het niveau van lager secundair onderwijs.

In het commentaar bij de diareeks kan de nadruk gelegd worden op verschillende aspecten :

- natuur en cultuur
- de positie van de vrouw
- ontwikkeling en zelfbeschikking van inheemse volkeren
- verschillen en overeenkomsten tussen hun cultuur en de onze
- levensbeschouwing en religie
- ...

Er moet een diascherm en verlengkabel voorzien worden, de diaprojector zelf wordt meegebracht.

Te contacteren voor meer inlichtingen en/of reservatie :

W. Vermander, J. Rayéstraat 44, 1030 Schaarbeek, tel. + fax 02/245.54.31.

e-mail : walter.vermander@tijd.com

Tevens wordt een exclusieve verkoopstand van inheemse kunst- en artisanale voorwerpen uit het Amazonewoud meegebracht.

De voordrachten zijn gratis, mits vergoeding van de vervoerkosten à 10fr./km.

Er zijn ook 2 fototentoonstellingen (1 in kleur, 1 in zwart-wit) met portretfoto's uit te lenen (1.000 fr. per tentoonstelling of 1.500 fr. voor de twee per week.

INHEEMS TOERISME IN HET AMAZONEWOUDE

EEN OPTIE VOOR DUURZAME ONTWIKKELING ?

Toerisme is stilaan – na petroleum en drugs - de belangrijkste economische activiteit op wereldschaal geworden. De impact ervan kan dus moeilijk onderschat worden. Naast het klassiek massatoerisme, neemt ook het toerisme naar ontoegankelijke en exotische plekken een steeds hogere vlucht.

Toerisme naar de Derde Wereld is een controversieel onderwerp. Volgens de enen (de reisorganisatoren en de plaatselijke betere middenstand die het meeste voordeel plukt van het toerisme) levert het een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid en de economische ontwikkeling. Volgens de critici is het een oorzaak van zware milieuproblemen, gedwongen verhuizingen, vernietiging van oorspronkelijke culturen, prostitutie en dergelijke.

De realiteit op het terrein kan echter niet ontkend worden. Indien speculatie en winstbejag op korte termijn en het ontbreken van een minimale vorm van planning op de voorgrond treden, wordt nauwelijks rekening gehouden met het milieu en de cultuur van de plaatselijke en/of inheemse bevolkingsgroepen.

Ook in de snel groeiende 'ecotoerisme-sector' is dit het geval. In de meeste gevallen gaat het er om op korte tijd zo veel mogelijk geld te scheppen, zonder te veel rekening te houden met alle mooie ecologische principes.

Toch zou het mogelijk moeten zijn op een verantwoorde, ecologische en cultureel duurzame manier aan toerisme te doen, zodat zowel de toerist, de plaatselijke bevolking als het milieubehoud er iets aan hebben.

Een voorbeeld hoe het dan wel kan : het project Papangu-Atacapi in Ecuador

Ecuador heeft heel wat toeristische troeven : hoge bergen en besneeuwde vulkanen, exotische kusten, kleurrijke Indianenmarkten, koloniale steden, tropische wouden, etc. Het aantal toeristen neemt elk jaar toe (420.000 in 1996 en een verwachte stijging – indien de economische en politieke situatie van het land geen roet in het eten gooit - van 7,5% per jaar), en concentreert zich rond enkele belangrijke trekpleisters, waarvan (een bepaald stukje van) het Amazone woud er een is. Een grote groep toeristen zijn zgn. 'rugzaktoeristen' die geen georganiseerde reis maken, maar op eigen houtje rondtrekken, op zoek

naar onvergetelijke ervaringen of 'naar zichzelf'.

De impact, ook van deze zogezegd alternatieve vorm van toerisme, is vooral negatief en situeert zich wat Ecuador en het Amazone woud betreft in de eerste plaats op het vlak van het verlies van traditionele culturele waarden en relaties. Dit gebeurt vooral door de beeldvorming die de toerist verspreid over de Westerse samenleving en consumptiepatronen.

Toch speelt voor een klein percentage van de toeristen een oprechte belangstelling mee voor de situatie van het tropisch regenwoud en de culturele en sociale overlevingsstrijd van de inheemse Indianenbevolking.

Op die groep richt zich Papangu-Atacapi en andere kleinschalige toeristische initiatieven van de plaatselijke inheemse Amazonebevolking. Ze willen de toerist een educatief project bieden, waar de plaatselijke gemeenschap de vruchten kan van plukken. Op de

eerste plaats komt het respect voor de plaatselijke cultuur en leefwijze. De toerist komt om te leren en te participeren in het dagelijks leven en er wordt van hem verwacht dat hij zich aanpast aan de plaatselijke omstandigheden.

Aan dergelijke vorm van toerisme kunnen Westerse NGO's of alternatieve reisbureau's meewerken, waarbij ze er zich moeten voor hoeden in de plaats te treden van de plaatselijke partnerorganisatie.

Kan ecologisch toerisme een bron van duurzame ontwikkeling zijn ?

Vliegtuigreizen verbruiken een enorme massa energie en zijn in dat opzicht helemaal geen voorbeeld van duurzaam gebruik van grondstoffen. Daarbij komt nog dat de concurrentie in de luchtvaartsector (en het ontbreken van accijnsheffingen op vliegtuigbrandstoffen) ervoor gezorgd heeft dat verre vliegtuigreizen de laatste jaren steeds goedkoper worden. Tien jaar geleden kostte een laagseizoen retourvlucht naar Ecuador 40.000 BEF, nu kann het al voor 19.990 ! De toeristische vloed naar verre bestemmingen neemt daarvoor sterk toe.

Strikt genomen zijn verre reizen geen ecologische vorm van toe-

risme, als ze niet per trein of zeilboot kunnen afgelegd worden. Als we echter pragmatisch redeneren kunnen we er ook van uit gaan dat de toerist zijn reis in elk geval toch wenst te maken, en dat er dan best ter plaatse een zo ecologisch en duurzaam mogelijk alternatief geboden wordt. Voor de plaatselijke bevolking komt het er op aan de negatieve impact zo laag mogelijk te houden en zo nuttig mogelijk gebruik te kunnen maken van de voordelen die het toerisme biedt. Dit wil zeggen zo weinig mogelijk toeristen (dit is ook in het belang van de toerist zelf) die zo veel mogelijk geld achterlaten (in ruil voor een zekere authenticiteit en exclusiviteit die men nergens anders vindt) !

Eenmaal ter plaatse kan de reis grotendeels per openbaar vervoer of te voet gebeuren. Slechts weinig reisorganisaties opteren hiervoor : het exotische trekt aan, maar het moet ook niet te dichtbij zijn. Heel wat bestemmingen (liefst afgelegen en op plaatsen waar géén andere toeristen komen) zijn niet bereikbaar via het openbaar vervoer. Daarom is een mooie 4x4 zoveel avontuurlijker. Respect voor de natuur en voor de plaatselijke bevolking blijft te veel een theoretisch concept dat niet tot in al zijn consequenties wordt doorgetrokken.

Voor souvenirjagers zijn er ook

enkele richtlijnen na te leven : de uitvoer van oudheidkundige voorwerpen, huiden en voorwerpen gemaakt met veren van tropische vogels is verboden én ongepast .

Voorlopige conclusie

Toerisme is in het algemeen een bedreiging voor duurzame ontwikkeling en het voortbestaan van oorspronkelijke inheemseculturen. Uitzondering kan gemaakt worden voor een beperkte vorm van verantwoord en ecologisch toerisme dat onder rechtstreekse controle van deze plaatselijke inheemse bevolking staat. Op deze wijze komt de opbrengst ten goede aan de mensen die in andere omstandigheden eerder tot slachtoffers van de wereldwijde toeristische sector kunnen gerekend worden.

Bibliografie :

Duurzaam Toerisme, Extra katern De Wereld Morgen, Brussel, feb. 1996.
Ecuador, Maandblad van vzw Esmeraldas, Gent, 1997/5.
Papangu, Documentatie toerisme-project, Ecuador, 1995-2000.
Tourisme Responsable, Cahiers d'éducation environnementale Unesco, dec. 1994.